

Gaye Boralioğlu (Turecko)

Prozaička, scenáristka, narozena 1963 v Istanbulu. Už během univerzitního studia filozofie psala scénáře k televizním seriálům, jako byl populární *Bir İstanbul Masalı* (*Istanbulská pohádka*) nebo *Kapalıçarşı* (*Velký bazar*). Je též autorkou předlohy k celovečernímu filmu *Eylül Fırtınası* (*Zářijová bouřka*). Své povídky shrnula např. v knize *Mübarek Kadınlar* (*Požehnané ženy*); vykresluje v ní životy obyčejných lidí zasazené do společnosti stále ještě sevřené patriarchalismem, nacionalismem a státním autoritářstvím. Boralioğlu vydala i několik románů, mezi nimi *Aksak Ritim* (*Kulhavý rytmus*), který je působivou „romancí“ o cikánské rodině žijící v jedné z chudinských čtvrtí Istanbulu, nebo brilantní detektivní příběh *Meçhul* (*Neznámý pohřešovaný*). „Snažíme se hledat slova obehnání pravdou a lží, naše naděje mizí za oblaky, stojíme v obavách, co přinese zítřek,“ píše o složité situaci spisovatelů v současném Turecku.

úryvky přeložila Martina Mutlová

Padání ze Země

1.

V uších slyším tlukot svého srdce. Tik... tak... tik... tak... tiktaktiktaktiktak... tik... tak... tak...tatik... Přesně takto. Nepravidelně, nepřírozeně. Sem tam to vypadá, že ztrácím vědomí a jindy zas, že létám. Jsem zaseknutý v místě mezi nebem a zemí. Nemůžu ani dosáhnout nebe, ani zůstat nohama na zemi. Právě teď, najednou, chci jít odsud a vydat se k tátovu hrobu, abych mu řekl sbohem, zanařoval si, zanařikal. Přidělal mi starosti a zmizel, tak jako vždy.

Je pět a ještě tu nikdo není. Všechno je připraveno. Jak v kuchyni, tak na place. Chleby na stolech ztvrdnou a voda zteplá. Máme to schovat? Když ale hosté dorazí dříve, nechci, aby viděli nepřipravenou restauraci. Pro lidi, kteří si toto místo nějak pamatují, musí být Kapelika skvělá jako vždy.

Vstupuji do kuchyně, nadzvedávám pár pokliček a hned je mi lépe. Okouzující vůně zeleniny, ovoce a masa mi vniká do duše a uklidňuje mě. Číšníci se vyhýbají mému pohledu, abych se jich nezačal vyptávat. Mají sehnuté hlavy a jsou zaměstnáni. Jeden loupe brambory, druhý promývá rýži a další čistí troubu. Činnosti, které jsou v tento okamžik naprosto nepotřebné!

Znovu se zatřesu v momentě, kdy vycházím z kuchyně, a celou mou duši pohlcuje úzkost. Necítil jsem se tak nepříjemně od té doby, co mi táta poprvé vynadal. Žádná povinnost, žádný začátek, ani jediný okamžik v mém životě mě nikdy tak moc neznervóznil. Je to, jako bych skládal tu nejdůležitější zkoušku svého života, srdce mám až v kalhotách, je mi zle.

Dívám se po lidech...Přeju si, aby se stavili spisovatelé a umělci, tak jako když tu býval táta, ale nepřichází ani jeden. Kdyby tu nějaký současný spisovatel byl, myslím si, že bych ho ani nepoznal! A umělci nejsou nic víc než televizní hvězdy a u těch se taky nestane, že by šli kolem.

Upřednostňují restaurace s nabídkou masa ve čtvrti Etiler. Přemítání o takových věcech mi kazí náladu, možná se časy změnilo a nic už nebude jako dřív.

Jak čas ubíhá, napětí se zvyšuje. S každou další minutou jako bych klesal k zemi. Přeju si, aby se otevřela a pohltila mě.

Možná jsem měl utratit víc peněz za reklamu a strávit nad ní více času. Jeden malý inzerát v jakémisi časopise a dopis poslaný do neaktualizovaného seznamu restaurací nejspíš nefungují. Svírá se mi žaludek, sleduji dveře.

Je to on, kdo vstupuje do dveří... Selim Aydın... Vypadá, že trochu přibral, na tváři má trochu více vrásek, než si pamatuji, ale bystrost v jeho očích je pořád stejná. Pozorně si prohlíží restauraci, je jako radar a všechno kolem kontroluje. Uhlazuje špičku ubrousku, přemisťuje nůž, který byl položený na opačné straně, a pak znovu začíná chodit mezi stoly. Bere sklenku, drží ji proti světlu, kontroluje vzdálenost mezi talířem a vidličkou, přivoní si ke květinám ve vázách... Mezitím, co všechno tohle dělá, se na mě často dívá, přímo do očí. Dívá se na mě a já čekám na to, co řekne... A pořád nehnutě stojím, jen tak. Prochází kuchyní jako něco nadpozemského a beze stopy. Se zavřenýma očima chvilku nasává vzduch, sundává pokličku z jednoho hrnce na vaření. Špičkou vařečky ochutnává jídlo v hrnci, tak jako to dělal vždycky, a pokaždé vařečku umyje. Dělá to jako posvátný rituál, celým svým srdcem, celý v úžasu. Sleduju ho a žaludek mám až v krku.

Chci jít a sevřít ho v náručí, přitisknout se mu k rameni a hlasitě zakřičet. „Všechno je uděláno podle tvých receptů, otče, jen s malými, nepatrnými rozdíly... Tak malými, že si jich nikdo nevšimne. Nevím, proč jsem to udělal. Abych ukázal, že jsem se posunul? Trochu pokročil jiným směrem než ty? Možná to byla pýcha kdoví odkud, která mě donutila to udělat, nebo hrozná lest, kterou přichystal sám ďábel. Odpusť mi, už to znovu neudělám. Nepřidám žádné zbytečnosti a nic nevynechám. Příště to udělám přesně tak, jak jsi to popsal, a budu dodržovat tvůj recept, slovo za slovem, gram za gramem.“

Můj otec na mě hledí. Hledám náповědu v jeho očích. Mám odejít a nikdy se nevrátit nebo před ním pokleknout? Pak ke mně přichází a objímá mě. Nedá se to srovnat s jinými jeho objetími, je to tak opravdové, tak upřímné. Plácá mě po zádech. Pokládám hlavu na jeho rameno. Není potřeba, aby něco říkal. Oči se mi zalívají slzami a taktéž ho objímám. „Vždy jsem na tuto chvíli čekal,“ říkám, „celý svůj život jsem o této chvíli snil.“ Bere mou hlavu do svých obrovských dlaní. Líbá slzy stékající po mé tváři. Zavírám oči a srdce se mi naplňuje nesmírným pokojem.

2.

Všechno začíná u psychiky. Psychické otřesy snadno mohou způsobit poškození lidských orgánů. Většina poškození se vytrácí, jak se duše uzdravuje, ale stejně – v momentě, kdy člověk otřesy zažívá, cítí je velmi opravdově. Tyto křivdy samy o sobě zvyšují strach, vyvolávají pocity sebelítosti, lidská duše se zatemňuje a tělo se mnohem více vyčerpává, a tak v nekonečném začarovaném kruhu začíná skutečná smrt.

Hilmi Aydın před touto fází, před tím než zemřela jediná jeho buňka, samozřejmě přestal s pěstem a vydechl úlevou. Ulevilo se mu!

To, od čeho si chtěl ulevit, byla možnost zažít něco mnohem horšího a mučivějšího po smrti. Představa pekla u něj vyvolala ohromný strach, který se zvětšoval, jakmile zůstal sám.

Když člověk prochází kalnými vodami osamělosti, tíha světa se stává nesnesitelnou. Je to jako mít nůž na krku, a proto se svět stává hroživým.

V měnícím se a čím dál temnějším světě a státě, který je na tom ještě hůře, se objevují síly, které nemohou snést dokonce ani obyčejný život.

Matky jsou zneužívány, mladí lidé se rozpadají...Tank přejede chlapce...Paže a nohy rozházené na cestě hledají svoje tělo...Mladou dívku zasáhne ve spánku kulka...Muž hledá mrtvé tělo své ženy... Dítě zavřené ve vězení a další dítě leží pod tělem své mrtvé matky...

Tělo mrtvého dítěte leží na pobřeží.

Mladý muž a mladá žena a kdoví kolik dalších, mladé a nevinné tváře a zlomená srdce, ti, kteří hladoví až k smrti, aniž by jedli byť jen malý kousíček...

Budovy padají k zemi, z pokojů jsou hroby. Hroby bez náhrobků...

Žena dostane vyhazov, muže pošlou do vězení, dívku vyhodí z domu a mladík se vydává do světa, a padá...

Hilmi Aydın si toho všeho nevšímá. Je zcela ponořen sám do sebe. Stavem země je znepokojen jen do takové míry, která se ho dotýká. Všimne si výbuchu bomby a úzkostně si pomyslí: „Co kdybych tam byl.“ A děkuje své šťastné hvězdě. Všechna tato neštěstí jsou pro něj nepříjemné zprávy, které jsou daleko od něj, dokonce o nich ani nechce mluvit. Viní protestanty, že se do všeho pletou a těm, co si stěžují, zavírá pusou: „Zachovejme si mír a nenechejme se tím otrávit.“

Dívá se, zůstává tiše, otáčí se zády, hlasitě polkne a zapomíná.

Všechna tato neštěstí, které se kolem něj dějí, v něm však zanechávají sotva postřehnutelné kousičky. Život nabírá čím dál podivnější formu, na obzoru se objevuje peklo.

3.

Dívám se na dlouhou frontu přede mnou, která se obtížně seřadila a připomíná dlouhou neklidnou stonožku. Tváře se skvrnami, u kterých se nedá zjistit, zda jsou to skvrny od slunce nebo uhlíku, postupují v řadách. Většinou jsou to děti, malé a bez rodin. Očima se upínají na bochník chleba, který držím, a postrkují se, aby nepřišly o své místo ve frontě. Kalhoty mají v pasech obepnuté šňůrkami, některé z nich mají boty a jiné je nemají. Člověk od nich neuslyší souvislou větu. Zvláštěně artikulují a občas vykřiknou, jako by je něco bolelo. Usmívají se tak, jako by nikdy v životě nebyly šťastné, nebo mi to tak aspoň připadá. Kapka potu mi z čela padá na řasy, takže se mi zamlží pohled. Za tou mlhou se teď šourá mnoho dětí a mladých žen a žen s dětmi v náručích a vypadá to, že spadnou, ale nepadají. Jako by jejich bytí bylo na pokraji pádu. Ta scéna mi připomíná přeživší z války, ve které umírali lidi.

Strkám jim do rukou chléb jeden po druhém. Neděkují mi, tak aby ten další v řadě mohl svůj chléb dostat co nejdříve, a někteří se do chleba okamžitě zakusují a jí. A někteří si svůj chléb schovávají pod paži a pospíchají pryč. A pak na řadu přijde další.

Když vyšly chleby z pekárenské trouby, byly horké, a počasí zrovna tak, takže rozdávání bylo náročné. Teď už chleby zchladly, ale i tak rozdávání není jednoduché. V zemi jsou čtyři oblasti a stalo se, že tato část si zažila to nejhorší. Ta v dolním pravém rohu. Jelikož jsou tak deprivovaní, nezáleží jejich radost na chlebu. Schází jim mnoho věcí. V levém horním rohu si cikáni vzali chléb a hned se dali do břišního tance. Dívky a mladíci byli spolu, postrkovali se a upřímně se smáli. Měli boty, měli nabírané šaty, měli šátky na hlavách. Mluvili nahlas, skoro jako s hluchou osobou, a asi to tak bylo správně, protože svět k nim byl hluchý. Jedna z nich byla opravdu krásná. Vlastně byly krásné všechny, některé více a některé méně, ale jedna z nich byla nejkrásnější. Byla mladá, možná ještě dítě, proto jsem nepomýšlel na nic dalšího. Jinými slovy jsem neměl nic v úmyslu, ani když ke mně přišla a políbila mě. Myslím tím na tvář. Ale usmál jsem se. Abych si ten polibek uchoval, přitiskl jsem si dlaň na tvář.

Ti z pravého horního rohu taky vypadali lépe než ti tady. Shromáždili se na návsi obehnané domy, které byly na spadnutí, a nechtěli se řadit, prostě nemohli, ale i tak si brali chleby jeden po druhém. Měli špinavé a zaprášené ruce, oči dětí byly tmavé a obrovské, ale oči starších tak obrovské nebyly. Zmenšují se, jak člověk stárne, pomyslel jsem si a zasmál se. Ženy byly tělnaté a mužů bylo více, měli děti v náručích, u sukni. Děti neustále padaly a znovu se stavěly na nohy. Chtěli si k chlebu něco dát, vůbec nic, řekl jsem, je to dar, modlete se za duši mého otce, jeho jméno je Selim Aydın. Budeme, řekli, a ještě jednou jsem zmínil jeho jméno, aby snad modlitby nebyly na cizí účet, ale zda se budou modlit nebo ne, to já nevím. Z jejich očí se nedá poznat, jestli mluví pravdu nebo lžou. Nic vlastně neříkají, většinu času jen přikyvuji. Vypadají trochu zvláštěně, jako kdyby přišli z podzemí a že se do něj zase vrátí, a jako by jejich vesnice existovala pouze dnes a zítra už existovat nebude. Ale stejně dělám svou povinnost, dodávám chléb do všech částí země, horní pravé, dolní levé, dolní pravé a horní levé, a když to dělám, cítím se lépe. Přeju si, abych se později zase necítil hůř.

Chci, aby chleby už došly, přeji si jim je hodit nebo nechat v bedně mezi nimi, tak aby si je mohli brát sami a já se mohl odšourat pryč...Protože je opravdu horko, nevidím kvůli tomu,

moje mysl se otupuje a slova se mi pletou. V každém případě je to jako bych myslel v oblacích, a ne ve slovech, v mé mysli jsou mraky různých velikostí a hustoty naplněny myšlenkami. Jedna z bublin má v sobě například osamělost. Co s tím? V brzkém věku jsem byl opuštěn a nemám nikoho, ke komu bych se uchýlil, na koho bych se obrátil, a jak můžu někoho takového získat v tomto věku? Někdy dokonce ani nechci krájet chleba, nechci ho kupovat v pekařství, mám po krk toho, že pořád jím v restauraci, chci, aby mi někdo vařil doma, vařil a ležel vedle mě. Pak chci, aby vstala a vyprala prádlo, pověsila ho jedno po druhém na šňůru, připnula ho kolíky – bílé prádlo na šňůře pověšené na balkóně nebo někde jinde, jedno kde. A mezitím bych ji sledoval, zatímco bych se díval na televizi. A chtěl bych, aby udělala kafe, poděkoval bych jí za to a vypili bychom ho spolu. A taky bychom si dali raki s kouskem melounu a sýru a pili bychom. Asi ne každý den, ale sem tam. Milovali bychom se, aniž bychom mluvili, leželi vedle sebe, drželi se za ruce a usínali. Usínali a vstávali. Máš trochu zarudlé oči, probudila jsi se dnes brzy, mám pocit, že jsi dnes trochu ve stresu, dneska záříš, máš něžný pohled, dnes máš rozčuchané vlasy, dnes jsi bledá, dnes jsi tichá...Jsme tak citliví, vidíš. Vítej srdíčko, měj se miláčku, kdy přijdeš drahoušku, přijď brzy lásko, mám pro tebe překvapení, opravdu velké překvapení. Myslel jsem na tebe, jelikož jsem tě včera viděl ve snu. Tak moc tě miluji.

To jsou slova, která jsou velmi vzdálená, tlumená.